

Haec sunt quae Patres Eminentissimi ad te responsa mandarunt. Ego profecto semper ostendam, quam sim ex animo tuus.¹⁸⁴

8.

Izvjješće Jurja Vuka Čolića 1748. godine

1. Opis izvješća

Izvjješće se nalazi u kutiji 734 na ff. 97r-107v. Prvi preklap (ff. 97r-98v) dimenzija je 22 x 33 cm, a ostali su kraći: 22 x 27,2 cm. Zadnji je list kao i prva dva (valjda zbog lakšeg poštanskog slanja). Ukupno ima 1 + 5 neprošivenih preklapa. Pisano je na svakoj stranici. Pismo nije tako čitko kao Benzonijeva relacija, ali može se na svim mjestima pročitati.¹⁸⁵ Na kraju je Čolićev vlastoručni potpis, po čemu se može vidjeti da je izvješće pisala neka druga ruka.

2. Sadržaj izvješća

Čolić šalje izvješće po prokuratoru Nikoli Marija Rota. Opisuje zajedno stanje obiju biskupija. Prvi spomen Senjske biskupije stavlja u 414. godinu, kad je papa Inocent I. naredio senjskom biskupu da otjera iz grada sljedbenike heretika Bonasija. Kristijanizacija je ovamo došla kad i u ostale dijelove Dalmacije. Za pokršćavanje Slavena zaslužni su sv. Sava, sv. Ćiril i sv. Metod. Modruški je biskup 1575. prešao s kanonicima u primorske krajeve. Raselivši kanonike po župama zapravo je osnovao zborne kaptole po Vinodolu, a njihov se broj s vremenom povećao. Sada svi zajedno imaju 30 kanonika. Svaka biskupija ima svog arhidakona, a postoji još seoski arhidakonat osnovan prije 56 godina u Lici. Zatim su tu arhiprezbiterat i primicerijat, a u novije vrijeme i prepozitura po uzoru na druge kaptole u Hrvatskoj i Ugarskoj. U Senju je 12 kanonika, bez ikakva znaka prema kojem bi se razlikovali od drugoga klera, s godišnjim prihodom od 200 germanskih florena. Svaka biskupija ima svoga generalnog vikara. Modruški ima dva dekana (*vicarii foranei*): prekokapelski i lički, 46 župa i 11 mjesnih kapelanija, uz dodatna tri: u Blagaju, Brušanima i Kaluderovcu.

Svjetovnih je svećenika 274, od njih je u obje biskupije 43 kanonika, 46 župnika, kapelana 34. Redovnika je: franjevac: na Trsatu 38 i u Senju 16; pavlina: u Senju 14,

¹⁸⁴ Budući da ovo nije prijepis iz poslanog pisma, nego iz prepisanog u *Libri visitationum*, ovdje nema potpisa. Inače je pismo potpisao tadanji prefekt Kongregacije Antonio Saverio Gentili.

¹⁸⁵ Na spisima uz izvješće imamo sljedeće podatke: god. 1748. Čolić je primijetio da njegovi prethodnici nisu posjetili limina za 53. i 54. trogodište, a on želi obaviti 55. po prokuratoru kleriku Carlo Francesco Rota (113r); ex audientia 8. svibnja 1748. Sanctissimus inuit die 28. Mai data fuit attestatio pro 53, 54. et 55. triennio 24. Mai 1748. Rota u Sv. Pavlu. (112) 26. Mai 1748. posjetio Sv. Petra prokurator Carolus Francesco Rota (115r). 109r-111r odgovor Kongregacije na relaciju.

u Crikvenici osam, u Novom sedam i u Gvozdu dva; kapucina: u Karlobagu 13, u Lici (Kaniža) dva. Ukupno je svjetovnog i redovničkog klera 374. Vjernika je u cijeloj biskupiji 67.117. Ukupno ima crkava 247 i 299 zvona. Ima viška glagoljaškog klera. Biskup nastoji da se rede samo oni koji su dobro teološki osposobljeni. Pavlini u Senju poučavaju do retorike, a jedan kanonik s redovnikom daje kakvu takvu pouku o poeziji. Prije redjenja kandidati su podvrgnuti strogom ispitu, a sposobnije šalje na studij u inozemstvo: Loreto, Beč, Rim, Graz, Zagreb, Goricu. U duhu Tridentuskog sabora uspostavio je nadarbinu za kanonika teologa koji svake subote u sakristiji Senjske katedrale poučava kler. Kapelani su dužni nastaviti teološku formaciju kod župnika, a slabiji župnici kod naobraženijih susjednih župnika.

Moral je naroda dosta slab. Biskup misli da je korisno za primjer drugima javno kažnjavati grijehе naroda. U svakoj župi naredio je da se drži nedjeljna kateheza. Uspješno djeluju isusovački misionari, držeći misije za narod i duhovne vježbe za kler.

U unutrašnjosti ima dosta shizmatika koji znaju namamiti naše djevojke da se za njih udaju, a oni od vojnih vlasti dobivaju naše crkve i pretvaraju ih u svoje. Biskup nastoji da im se to ne dopusti, niti da sebi grade nove crkve, niti da sagrađene popravljaју.

Na kraju izvješća postavlja 6 pitanja – molbi:

1. da senjski kanonici dobiju neko odlikovanje prema kojem će se u odijevanju razlikovati od drugih svećenika;
2. da biskup ima pravo vizitirati bratovštinu Sv. Krunice kod senjskih pavlina;
3. da se osigura u Loretskom zavodu mjesto za kandidata iz Senjske biskupije;
4. da se osigura nadarbina za kanonika teologa u Senju;
5. da Propaganda providi za pastorizaciju bihaćkih katolika i da za dušobrižnika osigura sredstva;
6. da Kongregacija odgovori je li biskup ispravno postupio kad je u Bakru zabranio nošenje moći sv. Margarete u procesiji pod baldahinom.

Kongregacija je odgovorila 13. rujna 1749. Pohvalivši biskupov rad, Kongregacija izražava sućut zbog novonastalih poteškoća, napose vezanih uz napredovanje shizmatika. Sa zadovoljstvom konstatira da je biskup mnogo učinio u svezi s naobrazbom klera. Ne bi bilo uputno davati neka odlikovanja samo senjskim kanonicima, kako biskup želi, jer bi onda trebalo isto dati i modruškima. Biskupov zastupnik iz senjskog pavlinskog samostana kaže da biskupi nisu nikada tražili pregled uprave samostanskih dobara. Loretanskom zavodu preporučena je njegova molba za prijem pitomca, a Propagandi za pastorizaciju bihaćkih katolika. Papi je prenesena njegova molba za nadarbinu kanoniku teologu. U Bakru može dopustiti spomenutu procesiju s baldahinom.

3. Izvješće

(f. 97r) Ad Eminentissimos et Reverendissimos Patres Colendissimos Sacri Concilii Tridentini interpretes

Relatio Ecclesiarum Segniensis et Modrussiensis sive Corbaviensis et Comitatus Licciani episcopi Georgii Wolfgangi Chiolich de Lewensperg

(f. 98r) Eminentissimi et Reverendissimi Patres Colendissimi Domini

Quemadmodum creatus Dei et Apostolicae Sedis gratia ac praestito ad normam, mandato insertam, fidelitatis juramento, consecratus 22. Maji 1746. per Eminentissimum Kollonitz, episcopus Segniensis et Modrussiensis sive Corbaviensis Georgius Wolfgangus Chiolich de Lewensperg, unus ex praelatis ac magnatibus Hungariae, omni studio ac cura in id incumberebat, ut suae redditus dioecesi, pro officii ratione episcopalia obiret munera, instituta, quam celerrimi fieri poterat, canonica ejusdem visitatione¹⁸⁶, omnibus et singulis lustratis locis, pluribus ferme inaccessis, quae episcopali opera et autoritate indigerent. Ita pari conatu ac vi genuinam instruere fide, ac qua oportet promptitudine ad Sacra limina relationem vel minimum neglexit.

Qui ob notam suae Mensae tenuitatem omnino impar longo (f. 98v) sese ac dispendioso in Italiam committere itineri, personali obsequio ac qua decet observantia Sacra Apostolorum invisere limina, utriusque suae Ecclesiae describere statum, juxta institutionem Sacrae hujus Congregationis apostolica excipere responsa et mandata, tum alia per ipsum executioni danda id per procuratorem abbatem Nicolaum Mariam Rota¹⁸⁷ sibi licere, enixis precibus implorat.

Segniensis porro et Modrussiensis dioecesis juxta modernam geographiam computationem sita in Dalmatia austriaca, extensa in longitudinem quindecim fere milliaribus germanicis, novem vero in latitudinem, ad orientem Bosniae Turcicae ac episcopatu Zagrabieni in Croatia, a septentrione Carnioliae, tum aliqua ex parte Liburniae, a meridie episcopatu Noviensi¹⁸⁸ in Dal-

¹⁸⁶ Poznati su nam o toj vizitaciji ovi podaci: 3. kolovoza 1746. Najava prve kanonske vizitacije (Sladović, 357-358); Naredbe prigodom vizitacije za Bakar (?) (Sladović, 425-426); 1746. Izvješće župnika u Driveniku za kanonsku vizitaciju (BAS, A 57); 26. kolovoza 1746. Zapisnik I. vizitacije senjskog kaptola (KAS, II., 26), Modruša (BAS, A 37); 23. listopada 1746. Dekreti I. kanonske vizitacije u Modruškoj biskupiji (BAS, A 54); 3. studenoga 1746. posebno za Bakar (BAS, A 55); 1. prosinca 1746. Naredbe prigodom vizitacije (HDA, *Protokoli*, 13); 1747. Zapisnici II. (?) kanonske vizitacije Brod Moravice, Saborsko, Lešće/D (BAS, A 63) inventar župe Oštarije (BAS, A 68), dekreti za Krmpote, Ledenice, Novi Vinodolski, Bribir, Kotor, Grižane, Belgrad, Drivenik, Hreljin, Fužine (A 65), Oštarije/O (BAS, I., 46).

¹⁸⁷ Čolić nije poslao izvješće preko nekog svećenika iz biskupije nego preko znanca u Rimskoj kuriji.

¹⁸⁸ Svakako treba stajati "Nonensi".

matia Veneta, ad occasum vero Adriatico mari, (f. 99r) ac insulis Arbensi et Vegliensi, ejusdemque nominis episcopatibus finitima objicitur, passim montium asperitate, rupiumque horrore circum et intra-ducta. Quando episcopatus iste institutus sit, incertum quidem est, sed magnum antiquitatis ejusdem monumentum habetur in 3. epistola Innocentii I. anno 414. ad episcopum Segniensem data, qua jubetur Bonasi¹⁸⁹ haeretici sectatores e civitate ejicere.

Complectitur principe loco civitatem Senjam, sedem episcopalem, antiquitatis monumentis, nobilitatis praerogativa ac privilegiis caesareo-regiis, tum militari magnanimitate ac virtute claram, olim a Senonibus Gallis conditam, non secus ac Senogalliam Umbriae, ut erudite probat Ludovicus Schenleben Carniolicae Antiquitates, cap. 3, § 7. a natura magis quam arte munitam, ad montis radices prope sinum, veteribus Flanaticum, nobis Carnero jacentem, unicum hic Austriacae potentiae adversus (f. 99v) Turcas ad littus Adriatici praesidium.

Praeterea triginta et ultra oppida, inter quae praecipuum Buccarense ab hujus non minus praeclarum, ac alterum Regium Portum, atque Tersactanum, olim Nazaretana Deiparae aede sacratum, neque obscurioris nominis illud ad Bosniam Turcicam Slunii propugnaculum.

Capitula duo, Segniense unum, alterum Modrussiense, in plura collegiata subdivisum ob illam rationem, quod occupata ac diruta Corbavia cum Modrussa a Turcica hostilitate, episcopus ille anno circiter 1575.¹⁹⁰ sese ad partem maritimam, quam Vinodol sive Vallem vinosam vocant, receperit, dispartitis pro meliori eorum sustentatione capitularibus in plures parochias sive loca Modrussiensi tunc assignata et subjecta, quae lapsu temporis, crescente populo, in plura etiam crevit collegiata Capitula, Noviense videlicet, Buccarense, Grobnicense, (f. 100r) Bribiriense, Grisanense, Belgradense, Drivenicense et Hregliense, quae collective considerata ac triginta aucta canonicis, cathedralis ecclesiae jus exercere consueverunt. Enascuntur inde dignitates cathedralium, archidiaconatus in utraque, Segniensi nempe et Modrussiensi, praeter tertium ruralem¹⁹¹, ante 56 annos aliquo jure postliminii recuperata Licca, ibidem pro

¹⁸⁹ U poznatom pismu koje su objavili Migne (*Patres latini*, 20, 607-608), Farlati, IV., (115-116) i Sladović (93) ne spominje se nikakav Bonasius. On se spominje u narednom papinomu pismu koje nema veze s biskupom Laurencijem. Prema papinomu pismu senjskom biskupu, Fotinovu herezu širio je Marko koji je protjeran iz Rima u Senju.

¹⁹⁰ Nije jasno o kakvom dolasku Čolić govori. Svakako da u to vrijeme nije nijedan modruški biskup prešao u Vinodol. To je bilo u godini Krbavske bitke 1493. Istina je da je biskup Kožičić i poslije boravio u Modrušu, ali godina koju Čolić stavlja za prelazak biskupa u Vinodol ne može se ničim opravdati.

¹⁹¹ Ličko-krbavski arhidakonat, za krajeve koji su 1689. oslobođeni od Turaka. Prvi arhidakon bio je Marko Mesić.

meliori cura ac vigilantia illius cleri, a residentia episcopali tantisper dissiti, institutum ac a Bellica praefectura, assignatis annuis centum florenis, fundatum, archipresbyteratus item primiceriatus. Subrepsit in cathedralem Segniensem quarta dignitas, olim non habita, in ordine secunda, praepositurae, ad instar aliorum in finitima Croatia, totoque Hungariae regno capitulorum, sarta tecta manente prima archidiaconi dignitate cathedralis Segniensis, in qua cum praerecensitis quatuor dignitatibus sunt canonici universim (f. 100v) duodecim, nulla insigniti characteristica ab alio clero distinctiva, de beneficio ducentorum annue florenorum germanicorum provisi. Duo vicarii generales, Segniensis videlicet et Modrussiensis, cum duobus vicariis foraneis. Trans-capellano et Liccano adnexo huic archidiacono, instituto per modernum episcopum provicario generali vastissimae dioecesis Modrussiensis, uti et 46 parochis atque undecim curatis capellanis, additis tribus aliis, in Blagaii ad postrema Bosniae Turcicae confinia, et Brusane ac Calujerovaz in Licca pro meliori illarum animarum cura, qua non semper patebat accessus vicini parochi.

Clerus saecularis copiosior in 274 personis, inter quem in utraque dioecesi 43 canonici, parochi 46, capellani universim 34.¹⁹² Religiosorum fratrum franciscanorum reformatorum monasteria duo, Tersactanum cum 38 religiosis et Segniense cum sexdecim. Sancti Pauli primi eremitae monasteria tria, Segniense cum 14 (f. 101r) religiosis, Criquenicense cum octo et Noviense cum septem, uti et residentia Sancti Nicolai in Guost¹⁹³ cum duabus personis. Conventus capuccinorum Carlobagi cum religiosis tredecim, et hospitium eorundem in Licca¹⁹⁴ cum duobus religiosis, qui religiosi in centum personis consistentes cum reliquo saeculari clero efficiunt personas ecclesiasticas 374. Status vero animarum totius dioecesis universim ascendit ad numerum personarum 67117.¹⁹⁵

Ecclesiae universim cathedrales, collegiatae, parochiales, filiales ac regulares 247. Campanae item 299, quae sicut omnibus destitutae erant in potiori numero ita episcopus adhibito studio, precibus ac repraesentationibus urgentioribus obtinuit a Caesareo-Regia Aula 600 florenos, singulis annis ad trien-

¹⁹² Ukupan broj navedenih svećenika jest 123. Ostalih 151 bez dekretirane je službe. To su svećenici pri senjskom stolnom kaptolu i modruškim zbornim kaptolima. Bilo je u to vrijeme svećenika i u običnim župama koji nisu imali status kapelana.

¹⁹³ Gvozd (šuma). Sada Kapela. Ondje je početkom 18. stoljeća obnovljen pavlinski samostan. U srednjem vijeku pripadao je on po broju redovnika među veće pavlinske samostane. Nakon obnove redovito su u njemu bila samo dva redovnika. Nakon dokidanja reda samostan i crkva napušteni su i sekularizirani. Jedno zvono dospjelo je na toranj crkve u Krišpolju, gdje se i danas nalazi.

¹⁹⁴ U Kaniži, danas predgrađe Gospića prema Karlobagu.

¹⁹⁵ U Benzonijevoj je relaciji 76.435 vjernika, što znači gotovo za 10.000 više.

nium ex Parochorum cassa Poseniensi suppeditandos atque de necessariis in pluribus sacra suppellectile, baptisteriis etc. providit, aliquas restauravit alias etiam dejectis ligneis ex muro construi adjuvit.

(f. 101v) Sicuti in reliquam Dalmatiam ab ipsis Romanae Ecclesiae incunabulis fidem propagatam sive per Divum Paulum gentium apostolum, teste Eusebio Liber 3, cap. 1, quod ab Jerosolymis ad Illyricum usque predicaverit, dicente ipso Paulo Epistola ad Romanos cap. 15, versus 19. Ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium. Sive per Titum, ut contendit Archidiaconus: Historia Salonitana, cap. 3, nixus cap. 4, versus 12 ad Timothaeum: festina ante hiemem venire, addita ratione: Demas enim me reliquit diligens hoc saeculum et abiit Thesalonicam, Crescens in Gallatiam, Titus in Dalmatiam. Ac reverso ex Dalmatia Romam, dein in Cretam Tito, per Domnum Divi Petri apostolorum principis discipulum qui, citato Archidiacono, in ea civitate diutius praedicans, multosque per totam provinciam a gentilitatis errore convertens, verae fidei rudimentis instruxit, ita et in hanc dioecesim religionem christianam invectam fuisse; persuasum est, eandemque a variis erroribus, quos Gothi variaequae Slavicae nationes disseminaverant, per non paucos sanctitate (f. 102r) illustres viros, Divum Sabam, Constantinum Philosophum, Cyrillum postea appellatum, Methodium etc. adeo perpurgatam, ut in hodiernum constanter servet catholicae fidei dogmata. Post recuperatam a Turcis Liccam et Corbaviam, profugi ad has partes Austriacas Graeci schismatici, aliquot loca in Licca, Corbavia, Gaska, Briniis, Ogulini, Plaschi, Slunii a militari praefectura consecuti sunt, qui episcopo ac dioecesanis, admodum rudibus, magna facessunt negotia, et augent curas ac vigilantiam, conati frequentissime blanditiis tum vi confinarias rudes puellas ad suam sectam et connubia pellicere atrahereque, atque in assignatis sibi a militari praefectura locis repertas ecclesias nostras, et ad vicinas parochias spectantes, occupare ac sibi vendicare, quibuscum quotidie adeo pugnatur ab episcopo, ut impetrata aulica prohibitione neque has usurpare, neque proprias ex muro construere, aut aliquando constructas integrum amplius sit restaurare.

Tametsi in Capitulo utroque ac curatis beneficiis tum reliquo clero (f. 102v) habeantur theologi: pulchra instructi doctrina atque in eadem theologica facultate doctores et moribus vere exemplaribus praediti, addicti zelo et praeclaro studio animarum saluti, plurimi sunt tamen sufficienti, imo necessaria destituti doctrina, potissimum in Illyrico clero, ad superfluitatem copioso, proveniente hac, mea opinione, ignorantia, non defectu ingenii capacitatisque eximiae, qua omnes fere pollent dioecesani, sed quod careant occasione ad discendarum litterarum, nulla habita schola gymnasio, academia, nullo seminario, neque alumnatu praeter illum Laureti alternativum cum cathedrali

Arbensi, et alterum Graecii fundatum a praedecessore episcopo Pohmajevich, insufficientes ad providendum huic amplissimae dioecesi, tum ex altera etiam causa quod aliquando turmatim initiati ordinibus, non instructi sufficienti ac utili patrimonio, neque quotidiana stipendii missae elemosyna ad sui sustentationem, illicitam narent operam exercendis mercibus aliisque saeculi negotiis ex integro dediti.

(f. 103r) Proinde episcopus pro officii sui ratione sollicitus admodum, ut et praesenti ignorantiae malo, et in futurum mederetur, ad meliorem instructionem populi et informationem cleri, instituit ad mentem Tridentini theologalem praebendam si alibi unquam, hic certe necessariam pro decisione et conferentia diebus sabbatinis in sacristia hujus cathedralis peragenda, suppeditatis annue 20 florenis neo creato theologo ex tenui admodum mensa sua episcopali, cui omnes ex frequentissimo hoc clero in civitate adesse teneantur, per reliquam dioecesim capellani ad suos parochos, debiliores vero parochi ad viciniorem magis instructum accedant. Cui operi sicuti diligenter invigilat episcopus, ita curat sibi reddi exactam rationem tam de ejusmodi observantia quam etiam de cujusque profectu.

Impetravit etiam episcopus, ad supplendum hac forma quantum potuit, hic desideratissimum seminarium, ad praescriptum Tridentini alias in omni dioecesi habendum, septem alumnos in variis collegiis et seminariis suscipiendos. Viennae duos in Collegio S. Barbarae, (f. 103v) totidem in seminario Zagabiensi ac Goritiensi, Romae etiam unum apud Sanctum Apollinarem, multum illacrimatus infelici conditioni juventutis suae dioecesis, quae eximiis praedita talentis cum desiderio proficiendi in litteris sine occasione qua domi studeant, sine facultatibus quibus exteris accedant academias, cum magno suo et dioecesis detrimento otiantur, partim vitiis dediti partim in vitia prolapsuri, quibus ut succurratur, quantum fieri potest. Paulini religiosi docent usque rethoricam, et canonicus quidam cum fratre sacerdote ad poesim quali doctrina et progressu.

Ingenuit quoque episcopus pravitati morum observatae in clero, tum potissimum populo, illo frequentius observato studere negotiationibus avaritiae cum usura, multisque inhonestis negotiis, saepissime incontinentiae ac concubinatui, plurimum vero hypocrisi vix credibili alias, qua eadem vitia tegere conantur, inde ferme incorrigibiles; hunc nempe populum adulteriis, blasphemis, usurariis (f. 104r) contractibus, vindictae et occultis machinationibus, quibus fortunae et honori proximi sui continuas struunt insidias. Huc suam omnem contulit operam ac studium pro suo pastoralis munere episcopus, ad corrigendos mores, disciplinam ecclesiasticam restaurandam, ac christianas institutiones, sanxit ipse et publicavit plurima decreta cum comminatione

ac impositione diversarum poenarum, adjutus augustae Suae Majestatis auctoritatē et brachio, adhortando ipse ad christianae vitae genus suo frequenti et ferventiori sermone, potissimum per totam canonicam visitationem singulis diebus habito, privatis etiam spiritualibus collegiis, instituta in omnibus parochiis singulis diebus dominicis et festivis catechesi, praesertim in hac cathedrali per juniorem semper canonicum tradenda, dataque huc salubriori methodo a Sancto Carolo Boromaeo, aliisque sanctis antistitibus desumpta variis cum indulgentiis sodalitiis ad frequentiam (f. 104v) sacramentorum, potissimum poenitentiae, efficacioris christianae vitae remedii: advocatis duobus Societatis JESU missionariis, viris vere apostolicis, qui sicut sibi a celeberrimo missionario Patre Zuzari¹⁹⁶ singularem auctoritatem, existimationemque conciliarunt, ita optatissimo animarum fructu per totam utramque dioecesim saluberrimas has operantur exercitationes. Pari ratione alio ejusdem Societatis religioso, qui altero anno publica octidua perageret exercitia cum clero et populo, quod et felici successu executioni datum est. Promoturus hanc mentalem orationem episcopus ad inducendam et observandam ecclesiasticam disciplinam et christianam probiusque vitae genus ad mentem religiosissimam moderni Sanctissimi Potificis tum undequaque, tum hic maxime eandem publicatam, praescripta methodo docuit ipse et exemplo et adhortationibus frequentissime.

(f. 105r) Ad conservandam hanc pro gloria Dei et salute animarum operationem, tota vi ac conatu in id incumbit episcopus, ut publica vitia ad exemplum aliorum puniantur, apud quos nihil paternae proficiant admonitiones adhortationesque; ut provisi de sufficienti patrimonio, praeclaris instructi moribus et sufficienti doctrina, quos necessarios aut utiles Ecclesiae praevidet, cum quo fieri potest, selectu ad ordines promoveantur, a moribus et pietate plurimum commendatos, digniores et magis meritos ad beneficia nedum curata, sed etiam canonicalia ac simplicia, collata illis dumtaxat jurisdictione, quos per praeivium et rigorosum examen aptos idoneosque cognoverit. Oritur hinc, paucos admodum, et rarius initiari ordinibus, sed eos digno gradu sacerdotali et sua vocatione, atque ad curam animarum comparatos, quos ut plures adipiscatur, et suo (f. 105v) subsidio et commendatione ad exterarum mittit scholas academias, et quaerit aliunde suppetias tum alumnatum, tum erogationis alicujus pro pluribus eo mittendis, uti et humillimis, quibus par est precibus apud Eminentissimos implorat patres Sacrae hujus Congregationis, velint pro suo zelo et auctoritate unum aut alterum alumnum Laureti suscipiendum, uti et in Collegio

¹⁹⁶ Isusovac o. Bernardin Zuzorić. V. Miroslav VANINO, Misijjska izvješća iz XVII i XVIII stoljeća, *Vrela i primosi*, I. (1932), 106-162; Isti, Izvjēšće Bernardina Zuzorića o misijama 1724-1727, n. dj.; VI. (1936), 102-107; Isti, Izvjēšće Bernardina Zuzorića o misijama 1727-1742, XI. (1940), 116-184.

Clementino, aut illo de Propaganda pro maiori gloria Dei, et meliori curae salutis animarum in hac amplissima dioecesi admitti curare.

Episcopus vero sicuti pro muneris sui observantia, ac debitae humillimaeque rationis officio hanc, necdum lapso triennio, imo vix peracta canonica visitatione, integra fide, devotione ac studio persolvit relationem ad Sacra limina, ita pro meliori sua in officio episcopali directione, ac commissi (f. 106r) sibi gregis cura et administratione praestolatur oracula, expectat sapientissima responsa, saluberrimaeque consilia et auxilia, pro viribus suis eadem omni fervore, spiritu ac officio fideli daturus executioni, ac in humillima obedientia memor cum suo clero ad Aras incessanti pietate pro emolumento Sanctae Sedis Romanae, apostolicae ac christianae, catholicaeque Ecclesiae incremento aeternum mansurus. Datum Segniae 1 Martii 1748. Eminentissimorum ac Reverendissimorum Patrum.

Humillimus obsequentissimus servus

Georgius Wolfgangus Chiolich De Lewensperg, Episcopus Segniensis et Modrussiensis, M. p.

(f. 106v)

Accedunt hic adnexa dioecesis Segniensis, et Modrussiensis postulata apud Eminentissimos Patres Sacrae Congregationis Tridentini.

1. Cum cathedrales duodecim canonici Segnienses nullum distinctivum, si-ve characteristicum habeant a reliquo clero, tribueretur mihi benignissime facultas illius concendendi pro illorum dignitate, facultatibus ac loci ratione.

2. Cum in ecclesia religiosorum Sancti Pauli primi eremite Segniae, et alibi per dioecesim in defectu Ordinis praedicatorum institutas habeant confraternitates Rosarianas laicorum et cleri saecularis, (f. 107r) non incorporatas eorum religioni, sicut pro priori subiacebant visitationi episcopali, uti nunc etiam, ubi a septem annis sub emortuo praedecessore caeperant reluctari, neque huiusmodi admittere visitationem, tractis in sua studia confratribus laicis, adigantur auctoritate apostolica pro meliori ejusdem confraternitatis conservatione.

3. Postulat etiam episcopus alternativum cum cathedrali Arbensi alumnum Laureti vel pro hac dioecesi amplissima, in qua ultra quadraginta habentur curae, pro sola hac sine alternatione continuum benignissime assignari, vel unum adhuc augeri.

4. Ut sarta tecta servetur praebenda theologalis per (f. 107v) doctum virum et theologum adjungi pro ejus fundatione ac sustentatione viginti vel triginta scuta Romana, impari tenuitate episcopalis mensae ad hoc suppeditanda.

5. Sicuti in visitatione canonica episcopali in ultimo confinio ad Bosniam Turcicam observavit episcopus, christianis illis ad civitatem Bihachium, et alia loca existentibus non sufficienter provisum esse de cura et zelo earum animarum, ita necessarium esse, hinc, aut ex dioecesi, prout olim exercebatur, bonus zelotes statis anni temporibus illuc mitteretur, cui etiam a Propaganda aliquod sustentationis (f. 108r) subsidium clementer subministrabatur, quod ipsum si nunc obtineri posset, constituerem praeclarum quemdam, strata jam via, saepius in anno illos christianos accessurum pro saluberrima et necessaria illorum instructione, quando hoc sustentationis auxilio gratia Sanctae Sedis frueretur.

6. Utrum admittendus sit ulterior baldachini usus supra insignes reliquias Sanctae Margaritae Martyris unius brachii in oppido Buccari, a tot praedecessoribus toleratus, a me vero in prima canonica visitatione ad distinctionem Sanctissimi Sacramenti per civitatem circumferendi reprobatus, non sine gravi populi strepitu, qui instantissime hoc sibi iterum concedi postulat.

4. Odgovor Kongregacije

Nosi nadnevak 13. prosinca 1749, *Libri visitationim SS. LL.* Nr. 27, ff. 81v-84v. Mišljenje Kongregacije je u kut. 734 na ff. 109r-110v. Na 11rv su ona pitanja koja se šaljū na Propagandu.

(f. 81v) Die 13. Decembris 1749.

Domino Georgio Wolfplango (!) Episcopo Segniensi

Quamvis durum sit eum ad colendum agrum fuisse conductum, qui horridus est et vepribus et spinis undique consitus, nihilominus si mentem recogites Paulum Apostolum etiam usque ad Illyricum Evangelium replevisse, ut ipse inquit in epistola ad Romanos, et Titum in Dalmatia (f. 82r) misisse, ut in epistola ad Thimotheum, et huius gentium Apostoli eiusque discipuli recordatio animum magis incendet tuum; quave peior est solis conditio, eo mirabitur magis cultoris industria si ad aliquam bonam frugem redigatur. Quod in Segniensi, Modrusiensi que, vastissimis in Illyrico dioecesibus, una cum addicto Licano tractu evenire Tibi, litere nuper ad nos datae docuerunt. Primo enim non ulla a schismaticis loca vindicavisti, ibique catholici cultus fundamenta jecisti, obsistis praeterae aliis haereticis, ne sacras sedes sibi usurpant, vel quas usurparunt solidis ex fundamntis aedificent; defendis etiam puellas ne blanditiis et nuptiis allectae ad eorum ipia sacra transiliant, in qua gloriosa facinora ut alacriter incumbas, quantum in Domino possumus commendamus, et sicuti adhuc fecisti patrociniū et opem piissimae Reginae ad eorundem compescendam audaciam implendos. Neque minor est diligentia tua in reformandis

populi moribus, et divini Evangelii semine undequaque spargendo, quam in rem amplissimam regionem maximo cum labore integram excursisti, sacrosque operarios quaecumque misisti, ut piis exercitationibus, sacra catechesi, exomologesi, aliisque christiani ritus expiationibus dioecesim purgares; angit vero te praecipuae clerus quem vitiorum in coeno volutari scribis, et saecularibus sic emmergi negotiis ut placere nequeat ei cui olim probatus fuit, quamobrem omnes nunc exeris conatus ut eos qui in sortem Domini vocati fuerunt, ad coelestia convertas, et non nisi de animarum lucro sollicitos efficias. Cum vero narres sacras divinarum rerum contemplationes invehere isthuc te sategisse ea adhibendo rationum momenta quae sapientissimus noster Pontifex Maximus prodidit suis in encyclicis literis ad te perlatis, sic quoque ad mercaturas et negotiationes prohibendas eam adhibeas, oportet gravissimam constitutionem quae incipit *Apostolicae servitutis*, estque a 13 Bullario tomo primo. Interea vero laudanda summopere solertia hactenus a te praestita ad eosdem in officio continendos, atque ad studia meliora revocandos, quam ob causam et theologalem instituisti praebendam, et sacros conventus quolibet hebdomada haberi iussisti, quaestiones de scientia morum endarentur, atque ut futuris etiam provideas temporibus, quoniam nulla isthic seminarii erigendo spes apparebat, septem e tuis subditis in varia collegia recipi impetravisti, ut aliquo modo suppleres, certasque praescrpsisti tua in regione regulas, quibus posthabitis clauderetur unicuique aditus ad ecclesiasticum ministerium.

(f. 83r) Quoniam igitur, ut dicebamus, clerus tuus e prima sua dignitate admodum cecidit, atque stimulus hic infixus cordi tuo haeret, hinc ut eundem erigas, atque ad aliquem restituas splendorem, cogitavisti de Segniensibus canonicis, qui praeter dignitates in duodenario sunt numero, aliqua honoris significatione honestandis, ut eorum exemplo otiosos ac desides exercitares ad aemolunda charismata meliora. Cum autem in ea tua descriptionis parte narres, Corbavia et Modrussa Turcica clade dirutis, percusso pastore dispersas fuisse oves atque canonicos per varias dioecesium plagas auffugisse, indeque factum ut eorum non ulli paroecias aliquas sibi sumpserint gubernandas, ex quibus postmodum plures exortae sunt collegiatae, quas ibidem recenses, quae uterque collectim sumptae, et triginta canonicis auctae, cathedralis ecclesiae jus exercere consueverunt, non bene percipimus quomodo possint duodecim illi Segnienses canonici insignibus condecorari quem conquerantur alii, qui Segniensibus pares sunt, vel maiores, sibi factam injuriam; quamobrem antequam petitionem tuam ad Sanctissimi Pontifici solium deferamus, uberius instrui cupimus de toto hoc canonicorum statu, ne aliqua subinde tibi importuna (f. 83v) et nobis controversia nascatur.

Petis deinde ad eundem clerum juvandum, ut una vel duae adscribantur tibi mansiones in Seminario Lauretano, vel saltem alternare liceat cum Arbensi dioecesi, quam petitionem ad Sacram Congregationem Lauretanam dictam, quae Illyricorum Lauretano Collegio praesidet remisimus ac commendavimus; praeterea cum in visitatione observaveris in confiniis ad Bosniam Turcicam satis provisum non esse curae animarum, quamobrem singulis annis illuc necessario mittendus est apostolicus vir extra ordinem, quem ipse impromptu haberes satis idoneum et regionis illae ac linguae peritum. Si aliquod Tibi a Sacra Congregatione Fidei Propagandae¹⁹⁷ suppeditaretur auxilium, quem admodum antea fieri consueverat, quod cum in nostra potestate minime fit, hinc Sacrae Congregationi de Fide Propagandae nuncupatae desiderium tuum significavimus, tuoque rerum gestori indicavimus.

Ut vero sarta tectaue servetur theologalis praebenda, quam modo instituisti, quod munus isthic praesertim necessarium est, cum theologus illae sit unicus magister et rector theologicarum et moralium exercitationum, attribui postulas mensae tuae episcopali triginta vel viginti saltem (f. 84r) aureos quolibet anno ex arca parochorum Regni Hungariae, qua de causa ut voti compos existeres Sanctissimo Pontifice tuo nomine supplicavimus, ipse vero interea cogitat quomodo tibi aliquo cum proventu opitulari queat.

Allegrati sumus praeterea procuratorem religiosi ordinis divi Pauli Eremitarum principis, ut ea removeret impedimenta quae tibi opponuntur per eos coenobitas, ne visitare queas sodalitia Sanctissimi Rosarii in horumdem ecclesiis erecta ob defectum sacrarum sedium dominicanae familiae, quoniam ajebas id aliis a tuis praedecessoribus factum: at negavit hoc procurator ille, asseruitque sodalitionem bona suis ecclesiis commixta, suisque a religiosis viris administrata, neque ullos episcopos hoc visitandi jus sibi umquam arrogavisse.

Denique ad umbellum quod attinet, qui in oppido Buccari circumferatur in solemni supplicatione supra brachium Sanctae Margaritae Martyris ibidem summa cum religione servatum, quoniam populus ille obmurmuret adhuc contra decretum tuum quo fuerat umbella sublata, hinc Sanctissimus Pontifex, ad turbas vitandas clamoresque sedandos, mandaviti significari tibi, umbellae usum ad latriae cultum solummodo referendum non esse sed lampadibus, quae eorum altaribus et imaginibus accenduntur (f. 84v) equiparandum, adeo ut si adhibeatur cum iis quibus latriae cultus dabetur, latriam sapiat, si cum iis quibus duliae, dulam, adeoque se posse sine ulla offensione

¹⁹⁷ Kongregacija Koncila poslala je pod 3, 4 i 5 Čolićevu molbu na Kongregaciju Propagande (v. *Relationes ad limina*, vol. 734, ff. 111rv).

permittere ut in consueto veteri more persistant. Atque interea dum apostolicam benedictionem tibi peramanter impertitur, ego¹⁹⁸ nihil lubentius faciam, quam si prodesse tibi officiis meis potero.

9.

Izvjeshće Jurja Vuka Čolića 1753. godine

1. Opis izvješća

Ovo izvješće je mnogo kraće od prvoga, što je redovito kad jedan biskup piše više izvješća. Nalazi se na ff. 118r-119r, dimenzija 22 x 34 cm. Vanjski rub je zgužvan i malo oštećen. I ovdje je na kraju vlastoručan potpis. Izvjeshće je pisala neka druga ruka. Odmah u nastavku je Čolićevo pismo za prokuratora Antona Merendu (f. 120r), koji je mjesto njega posjetio 26. studenoga 1753. bazilike Sv. Petra i 28. studenoga Sv. Pavla (ff. 121r, 122r). U popratnom pismu Čolić ga naziva opatom Antonom Merenda (f. 120r), u tekstu izvješća je on Josip Marija Merenda (f. 118r), a u pismu Kongregacije papi on se zove Anton Maria Merenda (f. 116r). Čolić u svom izvješću govori o posjetu ad limina i relaciji za četverogodište (f. 118r), dok Kongregacija piše papi o trogodišnjoj obvezi (f. 116r). Izvjeshće je primljeno kao izvršenje 56. trogodišta.

2. Sadržaj izvješća

Čolić sada daje četverogodišnje izvješće. Najprije sažeto iznosi što je već pisao 1848, a potom upućuje na to izvješće, a u ovome će iznijeti samo što je od tada novo.

Ni ovaj put ne ide u Rim osobno, nego je za posjet limina i za predaju izvješća opunomoćio Josipa Mariju Merenda.

Ovdje kaže da je biskup Kristofor oko 1400. godine pobjegao iz Modruša u Novi Vinodolski, što, dakako, nije točno. Nakon prvog izvješća obadvije je biskupije u potpunosti obišao. Od carice je isposlovaao godišnje 1.000 talira za 10 pitomaca u zavodu u Grazu dok se ne otvori sjemenište u biskupiji, za što je dobio velika obećanja. Nakon što je izgubio dva mjesta u Beču u zavodu Sv. Barbare i u Gorici, preporučuje se za koje mjesto u rimskim zavodima. Zatim moli oprost za vjernike koji sudjeluju na bogoslužju za vrijeme vizitacije.

Kongregacija je odgovorila 15. siječnja 1754. Izrazivši se pohvalno za rad i izvješće, za pitomca u Loretskom zavodu treba se obratiti na sam Zavod. Sveti Otac je podijelio potpuni oprost koji sudjeluju na misi za vrijeme vizitacije.

¹⁹⁸ Prefekt Kongregacije kardinal Antonio Saverio Gentili.

¹⁹⁹ Sanctissimus annuit. Die 3. dec. 1753. data fuit attestatio pro 56. triennio (117v).